

16. Виявлення операцій, що можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, повідомлення про такі операції та випадки зупинення їх проведення

16.1. Загальні вимоги до виявлення операцій, що можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, та порядку їх зупинення

З метою запобігання та протидії фінансуванню тероризму Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» передбачає, що у випадку, коли суб'єкти первинного фінансового моніторингу, які здійснюють фінансові операції, підозрюють або повинні були б підозрювати, що такі фінансові операції пов'язані, мають відношення або призначені для фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій, вони зобов'язані негайно повідомити про такі фінансові операції Державному комітету фінансового моніторингу України та правоохоронні органи, визначені законодавством.

Також Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» вимагає від суб'єктів первинного фінансового моніторингу виявляти фінансові операції, учасником якої або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності.

Порядок та механізм формування вказаного переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, визначений постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з терористичною діяльністю», згідно з якою цей перелік формується Державним комітетом фінансового моніторингу України на підставі інформації, одержаної від Служби безпеки України та Міністерства закордонних справ України.

Підставою для внесення юридичної чи фізичної особи до зазначеного переліку є:

- вирок суду, що набрав законної сили, про визнання фізичної особи винною у вчиненні злочинів, передбачених статтею 258 Кримінального кодексу України;
- відомості, що формуються в рамках Ради Безпеки ООН, про організації та фізичних осіб, які пов'язані з терористичними організаціями або терористами;
- вироки (рішення) судів, рішення інших компетентних органів іноземних держав стосовно організацій або фізичних осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, які визнаються Україною відповідно до міжнародних договорів України.

Зазначений перелік, крім іншої інформації, обов'язково повинен містити такі відомості:

- щодо громадян України – прізвище, ім'я та по батькові, дата і місце народження, серія та номер паспорта (або іншого документа, який посвідчує особу), дата видачі і найменування органу, що його видав, місце реєстрації та/або проживання, індивідуальний ідентифікаційний номер фізичної особи – платника податків та інших обов'язкових платежів;
- щодо юридичних осіб – резидентів – повне найменування, місцезнаходження, номер, дата видачі свідоцтва про державну реєстрацію, найменування органу, що його видав, ідентифікаційний код згідно з ЄДРПОУ, інформація про банк, в якому відкрито рахунок, та номер банківського рахунка;
- щодо іноземців та осіб без громадянства – прізвище, ім'я та по батькові (у разі наявності), громадянство, дата і місце народження, серія та номер паспорта (або іншого документа, який посвідчує особу), дата видачі і найменування органу, що його видав, місце реєстрації та/або постійного (тимчасового) проживання;
- щодо юридичних осіб – нерезидентів – повне найменування, місцезнаходження, інформація про банк, в якому відкрито рахунок, та номер банківського рахунка.

Після внесення особи до зазначеного переліку та у разі надходження до Державного комітету фінансового моніторингу України інформації, яка є підставою для виключення фізичної або юридичної особи з переліку, записи про таких осіб з переліку не виключаються, а натомість у переліку робиться відмітка про це.

Державний комітет фінансового моніторингу України доводить вказаний перелік або внесені до нього зміни до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу протягом двох робочих днів з дати формування переліку або внесення до нього змін.

У разі виявлення фінансової операції, учасником або вигодоодержувачем якої є особа, яку включено до вказаного переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний зупинити проведення цієї фінансової операції на строк до двох робочих днів.

Також суб'єкт первинного фінансового моніторингу в день зупинення зобов'язаний повідомити про це Державний комітет фінансового моніторингу України. Для відправки повідомлення Державному комітету фінансового моніторингу України фінансова операція спочатку повинна бути зареєстрована суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

Зрозуміло, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу також зобов'язаний негайно повідомити про таку фінансову операцію Службу безпеки України.

Одержавши повідомлення від суб'єкта первинного фінансового моніторингу про зупинення ним фінансової операції, учасником або вигодоодержувачем якої є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, Державний комітет фінансового моніторингу України може прийняти рішення про подальше зупинення такої операції на строк до п'яти робочих днів, про що зобов'язаний невідкладно повідомити суб'єкта первинного фінансового моніторингу, надіславши йому своє рішення про подальше зупинення проведення фінансової операції у формі, затвердженій наказом Державного комітету фінансового моніторингу України «Про затвердження Порядку прийняття Державним комітетом фінансового моніторингу України рішення про подальше зупинення проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності».

Також, одержавши повідомлення від суб'єкта первинного фінансового моніторингу про зупинення ним фінансової операції, учасником або вигодоодержувачем якої є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, Державний комітет фінансового моніторингу України може зробити висновок про недоцільність подальшого зупинення проведення цієї фінансової операції, про що повідомляє суб'єкта первинного фінансового моніторингу, надіславши йому рішення щодо недоцільності подальшого зупинення проведення фінансової операції у формі, затвердженій цим же наказом.

Обидва ці рішення можуть надсилатись Державним комітетом фінансового моніторингу України суб'єкту первинного фінансового моніторингу у наступному порядку:

- небанківській фінансовій установі, якою запроваджено надання інформації в електронному вигляді, файл-рішення невідкладно формується та надсилається в електронному вигляді засобами електронної пошти в мережі Інтернет. Після отримання файлу-рішення суб'єкт первинного фінансового моніторингу направляє файл-квитанцію (склад реквізитів, структура та опис файлів затверджені наказом Державного комітету фінансового моніторингу України «Про затвердження Порядку прийняття Державним комітетом фінансового моніторингу України рішення про подальше зупинення проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності»);

- небанківській фінансовій установі, якою не запроваджено надання інформації в електронному вигляді, рішення про подальше зупинення фінансової операції або повідомлення про прийняття рішення щодо недоцільності подальшого зупинення фінансової операції надсилається в паперовому вигляді поштою з повідомленням про вручення та може доводитись до відома суб'єкта первинного фінансового моніторингу за допомогою факсимільного або кур'єрського, або фельд'єгерського, або спеціального зв'язку.

Можливий і третій варіант, коли суб'єкта первинного фінансового моніторингу не одержить, ніякого рішення від Державного комітету фінансового моніторингу України стосовно вказаної фінансової операції, на протязі двох робочих днів, на які він зупинив проведення цієї фінансової операції.

Підсумовуючи, зазначимо, що суб'єкт первинного фінансового моніторингу повинен поновити проведення фінансової операції, яку він зупинив, у цьому випадку, якщо:

- він не одержав ніякого рішення від Державного комітету фінансового моніторингу України, стосовно вказаної фінансової операції, на протязі двох робочих днів, на які він зупинив проведення цієї фінансової операції;
- він одержав рішення щодо недоцільності подальшого зупинення проведення цієї фінансової операції від Державного комітету фінансового моніторингу України, на протязі двох робочих днів, на які він зупинив проведення цієї фінансової операції;
- закінчився термін подальшого зупинення фінансової операції вказаного у одержаному від Державного комітету фінансового моніторингу України рішенні про подальше зупинення проведення фінансової операції.

У разі, якщо суб'єкт первинного фінансового моніторингу прийняв рішення та перейшов на обмін інформацією з Держфінмоніторингом у електронній формі, наказом Державного комітету фінансового моніторингу України «Про затвердження Порядку прийняття Державним комітетом фінансового моніторингу України рішення про подальше зупинення проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності» та наказом Державного комітету фінансового моніторингу України «Про затвердження Порядку доведення до суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності» використовуються такі типи файлів інформаційного обміну:

файл-рішення – електронний документ (набір даних) визначеної структури (файл типу M), що формується та надсилається Державним комітетом фінансового моніторингу України до суб'єкта первинного фінансового моніторингу (відокремленого підрозділу) і містить інформацію про Рішення про подальше зупинення проведення фінансової операції;

• файл-квитанція – електронний документ (набір даних) визначеної структури (файл типу W), який надсилається суб'єктами первинного фінансового моніторингу (їх відокремленими підрозділами) до Державного комітету фінансового моніторингу України і свідчить про результати оброблення файлу-рішення типу M;

• файл-перелік – електронний документ (набір даних) визначеної структури (файл типу Y), що формується та надсилається Державним комітетом фінансового моніторингу України до суб'єкта первинного фінансового моніторингу (відокремленого підрозділу) і містить інформацію Переліку осіб причетних до терористичної діяльності;

• файл-квитанція – електронний документ (набір даних) визначеної структури (файл типу Z), який надсилається суб'єктами первинного фінансового моніторингу (їх відокремленими підрозділами) до Державного комітету фінансового моніторингу України і свідчить про результати оброблення файлу-переліку типу Y.

Окремо необхідно зауважити, що порядок зупинення фінансових операцій визначається суб'єктами державного фінансового моніторингу, які здійснюють регулювання і нагляд за діяльністю суб'єктів первинного фінансового моніторингу в межах їх компетенції.

Зрозуміло, що для відправки повідомлення про фінансову операцію Державному комітету фінансового моніторингу України фінансова операція спочатку повинна бути зареєстрована суб'єктом первинного фінансового моніторингу. Загальний порядок внесення даних про цю операцію в реєстр фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, а також порядок заповнення та надсилання повідомлення про цю фінансову операцію такий же як і порядок реєстрації, порядок заповнення та надсилання повідомлення Державному комітету фінансового моніторингу України про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

При цьому необхідно враховувати наступні особливості:

- при передачі інформації на паперових носіях, форми № 2-ФМ, що містять інформацію про фінансові операції з ознакою причетності до фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій, повинні надаватись окремою формою № 4-ФМ від інших форм № 2-ФМ.

- при передачі інформації в електронному вигляді, застосовуються транспортні файли таких типів:
  - N – файл-повідомлення від небанківської фінансової установи про фінансові операції, що можуть бути пов'язані, стосуватися або призначатися для фінансування терористичної діяльності;
  - P – файл-квитанція на файл N.

Крім цього, з метою вірного заповнення реєстру фінансових операцій (форма № 2–ФМ), необхідно розрізняти два випадки.

1. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу, які здійснюють фінансові операції, підозрюють, що такі фінансові операції пов'язані, мають відношення або призначені для фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій, але учасником фінансової операції або вигодоодержувачем за нею не є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності:

- у полі 490 «ознака можливості відношення фінансової операції до фінансування тероризму» проставляється код 3;
- у полі 520 «Дата здійснення фінансової операції або відмови в її проведенні, або дата зупинення проведення фінансової операції» указуються день, місяць, рік здійснення фінансової операції або якщо здійснення фінансової операції ще не завершено, указується дата початку її здійснення або дата виявлення фінансової операції, у разі, якщо вона ще не починала здійснюватись;
- у полі 530 «Час здійснення фінансової операції або відмови в її проведенні, або час зупинення проведення фінансової операції» указуються час здійснення фінансової операції або якщо здійснення фінансової операції ще не завершено, указується час початку її здійснення або час виявлення фінансової операції, у разі, якщо вона ще не починала здійснюватись;
- у полі 590 «ознака здійснення фінансової операції» проставляється 1(операція здійснена) або код 2 (операція не здійснена).

2. Суб'єкти первинного фінансового моніторингу, які здійснюють фінансові операції, повинні підозрювати, що такі фінансові операції пов'язані, мають відношення або призначені для фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій, бо учасником фінансової операції або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності та зупинили проведення фінансової операції на два робочі дні:

- у полі 490 «ознака можливості відношення фінансової операції до фінансування тероризму» проставляється код 2;
- у полі 520 «Дата здійснення фінансової операції або відмови в її проведенні, або дата зупинення проведення фінансової операції» указуються день, місяць, рік зупинення проведення фінансової операції;
- у полі 530 «Час здійснення фінансової операції або відмови в її проведенні, або час зупинення проведення фінансової операції» проставляється час зупинення проведення фінансової операції;
- у полі 590 «ознака здійснення фінансової операції» проставляється код 4(операція зупинена відповідно до статті 12¹ Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом»).

16.2 Додаткові вимоги до виявлення операцій, що можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, та порядку їх зупинення, встановлені Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку

Додаткові вимоги до суб'єкта первинного фінансового моніторингу стосовно виявлення операцій, що можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, встановлені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу учасниками ринку цінних паперів»:

- у разі, якщо суб'єкт, який здійснює фінансову операцію або забезпечує здійснення фінансової операції, підозрює або повинен був підозрювати, що така фінансова операція пов'язана, має відношення або призначена для фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій, він зобов'язаний в день виявлення такої операції зареєструвати її та негайно (в день реєстрації) повідомити про таку фінансову операцію Державному комітету фінансового моніторингу України та Службі безпеки України;

- працівник відповідальний за проведення внутрішнього фінансового моніторингу забезпечує письмове інформування керівника в день виявлення суб'єктом фінансової операції, учасником якої або вигодоодержувачем за якою є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності.

Стосовно зупинення проведення фінансової операції, учасником або вигодоодержувачем якої є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, додаткові вимоги до суб'єктів первинного фінансового моніторингу встановлені рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Порядку зупинення фінансових операцій на ринку цінних паперів суб'єктами первинного фінансового моніторингу», згідно з яким:

- в день виявлення суб'єктом первинного фінансової операції, учасником якої або вигодоодержувачем за якою є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, за поданням відповідального працівника суб'єкта, керівник суб'єкта приймає рішення про зупинення фінансової операції;
- рішення про зупинення фінансової операції оформлюється у вигляді наказу керівника;
- в день підписання наказу керівником суб'єкта первинного фінансового моніторингу зобов'язаний надіслати повідомлення про зупинення цієї фінансової операції Державному комітету фінансового моніторингу України;
- інформація подається в електронному вигляді каналами зв'язку, на магнітному носії або за згодою Державному комітету фінансового моніторингу України на паперовому носії;
- у разі, якщо інформацію передається на паперових носіях, суб'єкт зобов'язаний вжити всіх необхідних заходів щодо своєчасного повідомлення Державному комітету фінансового моніторингу України про зупинену фінансову операцію (нарочним, фельд'єгерською поштою тощо);
- інформація подається із дотриманням заходів, що виключають неконтрольований доступ до інформації або документів під час їх доставки;
- суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний упевнитися, що направлена інформація стосовно зупинення фінансової операції отримана Державним комітетом фінансового моніторингу України;
- у разі отримання суб'єктом первинного фінансового моніторингу рішення Державного комітету фінансового моніторингу України про подальше зупинення операції, суб'єкт первинного фінансового моніторингу забезпечує подальше її зупинення на строк, визначений у одержаному рішенні;
- подальше зупинення фінансової операції оформлюється у вигляді наказу керівника;
- у разі неотримання суб'єктом протягом двох робочих днів з дати зупинення фінансової операції рішення Державного комітету фінансового моніторингу України про подальше зупинення фінансової операції, суб'єкт поновлює проведення фінансової операції;
- рішення про поновлення проведення фінансової операції оформлюється у вигляді наказу керівника.

Підсумовуючи наведене, необхідно зазначити, що у обох випадках необхідно зареєструвати фінансову операцію в день виявлення або зупинення в реєстрі та в той же день надіслати повідомлення про цю фінансову операцію Державному комітету фінансового моніторингу України та повідомити про неї Службу безпеки України, а також, що рішення стосовно зупинення, продовження терміну зупинення, поновлення проведення фінансової операції оформлюється наказом керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

16.3. Додаткові вимоги до виявлення операцій, що можуть бути пов'язані з фінансуванням тероризму, та порядку їх зупинення, встановлені Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України

Додаткові вимоги стосовно зупинення проведення фінансової операції, учасником або вигодоодержувачем якої є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності, встановлені розпорядженням Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами», полягають у наступному:

- перед здійсненням кожної фінансової операції працівник суб'єкта первинного фінансового моніторингу, який забезпечує її здійснення, перевіряє наявність серед учасників або вигодоодержувачів цієї фінансової операції осіб, яких включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності;
- у разі виявлення такої фінансової операції інформація про неї негайно передається, відповідно до правил проведення фінансового моніторингу та програми його здійснення, відповідальному за проведення фінансового моніторингу;
- рішення про зупинення такої фінансової операції приймається відповідальним за проведення фінансового моніторингу;
- відповідальний за проведення фінансового моніторингу видає відповідне письмове доручення;
- це доручення є обов'язковим до виконання усіма працівниками;
- відповідальний за проведення фінансового моніторингу зобов'язаний негайно в день зупинення повідомити про це Державний комітет фінансового моніторингу України шляхом складання та надсилання відповідного повідомлення;
- повідомлення про зупинення фінансової операції надається Державному комітету фінансового моніторингу України в електронному вигляді каналами зв'язку та засвідчується електронним цифровим підписом в установленому законодавством порядку;
- у разі якщо установа подає Державному комітету фінансового моніторингу України інформацію про зупинення фінансової операції на паперових носіях, повідомлення про зупинення фінансової операції передається засобами факсимільного зв'язку;
- не пізніше наступного робочого дня після надсилання повідомлення про зупинення фінансової операції відповідальний за проведення фінансового моніторингу повинен пересвідчитися в отриманні Державним комітетом фінансового моніторингу України зазначеного повідомлення;
- у разі ненадходження протягом двох робочих днів з дня зупинення фінансової операції рішення Державного комітету фінансового моніторингу України про подальше зупинення фінансової операції до суб'єкта первинного фінансового моніторингу, він поновлює її проведення;
- у разі надходження рішення Державного комітету фінансового моніторингу України про подальше зупинення фінансової операції відповідальний за проведення фінансового моніторингу забезпечує подальше зупинення проведення фінансової операції на строк, указаний у одержаному рішенні;
- відповідальний за проведення фінансового моніторингу видає відповідне письмове доручення;
- це доручення є обов'язковим до виконання усіма працівниками.

Таким чином, рішення, яке є обов'язковим до виконання усіма працівниками, про зупинення та подальше зупинення проведення фінансової операції приймає відповідальний за проведення фінансового моніторингу суб'єкта первинного фінансового моніторингу та оформлює це рішення у формі письмового дорученням.

Крім того, повідомлення на паперових носіях про зупинення фінансової операції повинно передаватись засобами факсимільного зв'язку.

Література

1. Закон України від 28 листопада 2002 року № 249-IV «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» (зі змінами та доповненнями).
2. Постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 644 «Про затвердження Порядку реєстрації фінансових операцій суб'єктами первинного фінансового моніторингу» (зі змінами та доповненнями).
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 листопада 2003 року № 1800 «Про затвердження Порядку проведення внутрішнього фінансового моніторингу суб'єктами господарювання, що провадять господарську діяльність з організації та утримання казино, інших гральних закладів, і ломбардами» (зі змінами та доповненнями).

4. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2003 року № 646 «Про затвердження Порядку взяття на облік Державним комітетом фінансового моніторингу фінансових операцій, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу» (зі змінами та доповненнями).

5. Постанов Кабінету Міністрів України від 25 травня 2006 року № 751 «Про затвердження Порядку формування переліку осіб, пов'язаних з терористичною діяльністю» (зі змінами та доповненнями).

6. Наказ Державного департаменту фінансового моніторингу від 13 травня 2003 року № 48 «Про затвердження деяких форм обліку та подання інформації, пов'язаної із здійсненням фінансового моніторингу, та Інструкції щодо їх заповнення» (зі змінами та доповненнями).

7. Наказ Державного департаменту фінансового моніторингу від 28 вересня 2004 року № 122 «Про запровадження подання інформації в електронному вигляді суб'єктами первинного фінансового моніторингу, які не є банками» (зі змінами та доповненнями).

8. Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України від 19 квітня 2006 року № 74 «Про затвердження Порядку прийняття Державним комітетом фінансового моніторингу України рішення про подальше зупинення проведення фінансової операції, якщо її учасником або вигодоодержувачем за нею є особа, яку включено до переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності» (зі змінами та доповненнями).

9. Наказ Державного комітету фінансового моніторингу України від 26 квітня 2006 року № 84 «Про затвердження Порядку доведення до відома суб'єктів первинного фінансового моніторингу переліку осіб, пов'язаних із здійсненням терористичної діяльності».

10. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 4 жовтня 2005 року № 538 «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу учасниками ринку цінних паперів» (зі змінами та доповненнями).

11. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 12 травня 2006 року № 288 «Про затвердження Порядку зупинення фінансових операцій на ринку цінних паперів суб'єктами первинного фінансового моніторингу» (зі змінами та доповненнями).

12. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України від 5 серпня 2003 року № 25 «Про затвердження Положення про здійснення фінансового моніторингу фінансовими установами» (зі змінами та доповненнями).